

שאלת טל ומטר בארץ ישראל : בארץ ישראל מתחילין לשאול טל ומטר מליל ז' במרחשון, ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח, ומשם ואילך פוסקין מלשאול. והטעם שאין שואלים מאותו היום שמזכירים גשמים, מפני תקנת עולי רגלים שיספיקו להגיע לביתם לאחר החג. ואף לאחר החורבן היו מתאספים לירושלים לרגל כמו שעושים גם היום, לפיכך לא ביטלו תקנת חכמים. והטעם שלא תיקנו להפסיק השאלה ט"ו יום קודם הפסח משום עולי רגלים הבאים לרגל, כי יוצאים מביתם לבושים ומצוידים לימות החורף, לאפוקי בסוכות שבאו כימי קיץ ויעכבם הגשם, כך כתב רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל. ובכלל זה כל האזורים הסמוכים לארץ ישראל, הגם שאינם בתוך גבולות הארץ מכיבוש עולי מצרים ועולי בבל, כגון אזור הגולן ומדבר סיני כולו כולל אילת, ואלא אם טעה במקומות אלו ולא שאל אינו חוזר כל שהוא ס' יום לתקופה.

שאלת טל ומטר בחוץ לארץ : אבל בבבל לא היו צריכים לגשמים בז' חשון רק מאוחר יותר, לכן תיקנו בבבל שישאלו ס' יום אחר תקופת תשרי. וכתב הרמב"ן ורב עמרם גאון, שדווקא בבל וכיוצא בה אמרו, אבל שאר ארצות הצריכות לגשמים דינן כארץ ישראל, אבל להלכה פוסקים שאפילו שיש מקומות הצריכים לגשמים לפני ס' לתקופה, מכל מקום כל בני הגולה כאחת נחשבים, שלא יהא תורת כל אחד ואחד בידו. לכן בכל חוץ לארץ מתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי, ויום התקופה הוא בכלל הס'. והוא כלילה שבין הרביעי לחמישי לדצמבר, ובשנה שחודש פברואר עשרים ותשעה יום, נופלת התקופה כלילה שבין החמישי לשישי בדצמבר.

ההכרזה : לפני שמונה עשרה דתפילת ערבית מכריז השמש 'טל ומטר' כדי להזכיר לקהל שידעו לומר כהוגן, אבל במוצאי יו"ט הראשון דפסח אין מכריזין 'ותן ברכה', שנראה כאילו ממאנים על הגשמים. ויש מקומות שלעולם אין מכריזין בין גאולה לתפילה, אלא מכין על הבימה לסימן, או שהשמש ממהר קצת בתפילתו ואומר בקול תוך כדי התפילה. ואין ההכרזה דשאלת גשמים לעיכובא, כפי שמצינו בהכרזה דמשיב הרוח ומוריד הגשם, דשאני התם שחילוף ההזכרה נעשית באמצע היום בתפילת מוסף, מה שאין כן הכא כולי עלמא ידעי, שמתחילין להזכיר במעריב. ודע, שגם המתפללים ערבית מבעוד יום מפלג המנחה ואילך ג"כ דינם לענין האזכרות ומעין המאורע כלילה לכל דבר וענין. והטעם שלא ממתניין גם בשאלה עד הבוקר כמו הזכרות מוריד גשם וטל, כיון שבלאו הכי אין כולם מתחילים באותו זמן, דבני א"י ז' חשון ובני חו"ל בס' לתקופה, ועוד דהכא גם בשחרית לאו כו"ע אתי לבית הכנסת, ושאני התם דיו"ט הוא.

בן ארץ ישראל שנסע לחו"ל : בן ארץ ישראל שנסע לחו"ל לפני ס' יום לתקופה, יש בזה הרבה מאוד מחלוקות בפוסקים, וההוראה המקובלת היא, שבן ארץ ישראל הנוסע לחוץ לארץ, אם יוצא מארץ ישראל לאחר ליל ז' מרחשון, כיון שכבר התחיל לשאול בארץ ישראל, ממשיך לשאול גם בהיותו בחוץ לארץ, ואפילו נוסע לתקופה ארוכה וממושכת של כשנה ויותר, כיון שאשתו ובניו בארץ ישראל. אבל אם נוסע להשתקע בחו"ל עם אשתו ובניו למשך שנה ויותר, יפסיק מלשאול וימתין עד ס' לתקופה כבני חו"ל. ואם יוצא מארץ ישראל לפני ליל ז' מרחשון, אזי מליל ז' מרחשון ואילך ישאל על הגשמים בברכת שומע תפילה, ובברכת השנים ימשיך לומר 'ותן ברכה' כמנהג המקום. וגם הנוהג לשאול בברכת השנים כשברדתו לחזור באותו השנה לארץ ישראל, או כשאשתו ובניו בארץ ישראל לא משתבש כלל, וכל שכן כשברדתו לחזור לא"י קודם ס' לתקופה, ונכון שיאמר 'ותן טל ומטר לברכה בארצנו הקדושה ובכל המקומות הצריכים לכך'. וכשנסע למקום שאין ישוב יהודים בני חוץ לארץ ודעתו לחזור באותו השנה, שפיר טפי בכל ענין לשאול כבני ארץ ישראל מליל ז' מרחשון (ונכון שיאמר כפי הנוסח הנ"ל), ושוב לא יפסיק מלשאול על הגשמים אף שנכנס אח"כ למקום ישוב יהודים.

בן חוץ לארץ הבא לארץ ישראל.

בן חוץ לארץ הבא לארץ ישראל, יש לו לשאול על הגשמים כבן ארץ ישראל כל זמן שנמצא שם, וכשחוזר לחוץ לארץ ועדיין לא הגיע יום ס' לתקופה יפסיק מלשאול, ויש אומרים שנכון שימשיך לשאול בשומע תפילה (ויאמר כנוסח הנ"ל). ואם טעה בן א"י בחו"ל ולא שאל טל ומטר גם לא בשומע תפילה, אף אם נסע לאחר ז' חשון, עד ס' לתקופה אין לו לחזור התפילה, כיון שכאמור יש דיעות בפוסקים לכאן ולכאן, יש על מי לסמוך בכל אופן של אזכרה. ואם מתפלל כש"ן לפני העמוד לעולם אל ישנה ממנהג המקום שנמצא שם, בלא להתחשב איך נהג בתפילת לחש, ואינו צריך למנוע עצמו מלהתפלל לפני העמוד עקב כך.